

NOTE DE LECTURĂ

Alexandru Surdu, *Monumente pentru Eroii Culturii Române*, ed. I, Editura Ardealul, 2018; ed. a II-a, Editura Contemporanul, 2018

Scriitor neobosit și profund, academicianul Alexandru Surdu vine cu o nouă carte în care adună o serie de conferințe ținute de ceva vreme, pe diferite teme, reunite acum sub genericul titlu: „Monumente pentru eroii culturii române”. Lucrarea este apărută la Editura Ardealul în 2018.

În Prefață, autorul se confesează în cuvinte emoționante cu privire la unele aspecte ale societății românești. Pentru a găsi similitudini în filosofia lucrurilor, preia motivul clepsidrei, din care caută să desprindă înțelesuri majore pentru soarta României, ce devine un motiv de îngrijorare tot mai evident.

De aici, domnia sa se lansează într-o amplă analiză a stării societății de la noi, cu inerente descinderi în evenimentele culturale mai vechi sau mai noi. Iar ca o idee salvatoare, mărturisește că: „Fiind legat sentimental, în ultima vreme, de Nordul îndepărtat al Marmației noastre, m-am gândit la posibilitatea supraviețuirii prin tradiție, încântat fiind de vorbele lui Rebreanu, că «tradiția este merindea sunetului» .

În acest context, Cuprinsul se deschide cu o disertație întinsă, „Supraviețuirea prin tradiție”, în care, după ce face o expunere filosofică a călătoriei în viață, cu multe curbe și ocolșuri, indică o cale a credinței întru Iisus Hristos („he hodos”), care este, după principiul creștin, viața și adevărul. Iar spre mai bună exemplificare, adaugă o serie de povestiri semnificative și relatări din evenimentele personale trăite cu diferite ocazii, îndeosebi în Maramureș, unde a observat atent tradițiile vechilor marmațieni, făcând apoi referiri la toate aspectele civilizației populare din zonă: port, felul de trai, alimente tradiționale, poezii, legende, obiceiuri și cântece populare.

Toate au supraviețuit din vechime pe calea tradiției, autorul numind fenomenul acestei continuități „supraviețuire prin tradiție”. Care are și o componentă creștină: mergând pe Calea Dreptei Credințe. Astfel zice: „N-am fost singuri, căci cu noi a fost Dumnezeu, și mai este încă, Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfantul Duh”. Iar ca încheiere, adaugă un stih din cântările liturgice: „Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți noroade și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu”.

Referirile despre obiceiurile populare se continuă în cap. 2, unde expune pe larg starea folclorului de pe Valea Izei, la Dragomirești și în alte sate, felul cum vede domnia sa obiceiurile populare de la sărbători, Lăsatul secului pentru Postul Crăciunului, hora satului și muzica populară, cu cântăreții tradiționali, care unele mai dăinuie în popor sau au devenit doar folclor de scenă, și pledează pentru „coborârea” de pe scenă a dansurilor populare.

În continuare, autorul vorbește (în cap. 3) despre „Enciclopedia familiilor nobiliare române din Maramureș”, menționând lucrarea masivă – 635 de pagini – a lui Alexandru Filipașcu, pe această temă, și importanța ei pentru cunoașterea, după documente, a vechilor familii nobiliare de aici, unele de cnezi și voievozi, în total 458 de familii nobile din Maramureșul istoric.

Un cuvânt de apreciere caldă pe face apoi despre academicianul Ionel-Valentin Vlad, transilvănean de vîță veche, căruia îi consacră un capitol (4), intitulat: „Un patriot prin participare”. În consecință, subliniază că pe lângă calitatea de fizician și apoi cea de președinte al Academiei Române, Ionel-Valentin Vlad este „și un creștin adevărat”, calitate pe care a avut ocazia să o constate adesea. Drept care, mărturisește: „Am avut ocazia să mă închin alături de Domnia sa în Sfânta Mănăstire de la Cozia și am trăit împreună clipe înălțătoare” (p. 43).

Cu sufletul cuprins de fiorul amintirilor care l-au încântat în dese descinderi pe meleagurile ardelene, Al. Surdu evocă întâlnirile avute cu Mitropolitul Laurențiu al Ardealului, prilej cu care coboară frecvent în istoria locurilor, ascultând povestiri despre Rășinari de altădată, despre biserica de aici, despre cea din Șcheii Brașovului și marele Mitropolit Andrei Șaguna.

Dintre oamenii de știință, amintește de toponimistul Adrian Rezeanu și în mod special de Anghel Rugină. L-a cunoscut pe celebrul economist la Academia Română. Ca urmare, atras de teoria economică a lui A. Rugină, face o analiză detaliată, descriind pe larg toate aspectele pe care el le-a avansat pentru redresarea noastră economică și financiară, fenomen pe care Al. Surdu îl consideră ca fiind cu impact asupra întregii societăți românești. În consecință, spune că asemenea soluții încă mai sunt valabile și astăzi.

Șagunist convins, domnia sa revine, într-o largă prezentare, despre ASTRA, în care un rol marcant l-a avut Mitropolitul Andrei Șaguna. El spune: „ASTRA a reprezentat o adevărată academie populară a românilor, încurajând, stimulând și organizând învățământul, știința, cultura în genere, literatura și artele în mod special” (p. 89).

Ca urmare, face o paralelă cu evoluția Academiei Române, de la înființare și până astăzi, cu ceea ce s-a realizat aici în domeniile științelor și ale culturii române. Referiri de suflet face cu privire la Biblioteca Academiei, pe care o numește „teaur național de cultură românească”, ceea ce de fapt și reprezintă aceasta, cu asupră de măsură.

Impresionează plăcut felul cum domnia sa apreciază consultarea unor manuscrise rare, cum sunt cele ale poetului Mihai Eminescu. Faptul m-a dus cu gândul la sentimentul de emoție pe care l-am trăit când am cercetat și eu aceste manuscrise. Academicianul dă cea mai bună explicație în această privință: „Trebuie să vă spun însă că este cu totul altceva când ai în mână un caiet al lui Eminescu, decât dacă îl vezi tipărit, oricât de reușit, oricât de bine ar fi scanat” (p. 98).

Referirile despre simpozioane, cum este cel dedicat lui Constantin Rădulescu-Motru, îi dau prilejul autorului să abordeze și domeniul filosofiei acestuia, care a însemnat o formă conceptuală apreciată în epocă și chiar după aceea, până astăzi.

Ca filosof de vocație, Al. Surdu dedică apoi un spațiu larg istoriei filosofiei românești, unde vorbește cu mărturii diverse din sursele arheologice, epigrafice, documentare, românești și străine, despre filosofia la noi în antichitatea traco-dacă. De asemenea, Centenarul morții lui Titu Maiorescu îi prilejuiește să scrie o lungă evocare a acestuia, numindu-l „fondator al culturii române”.

În continuare, volumul cuprinde o serie de referiri la eroii culturii române și monumentele lor de cinstire, după care se încheie cu secțiunea: „Despre adevărul nostru speculativ”, într-o largă dezbateră cu referire la formele speculative întâlnite în toate sistemele filosofice ale timpului. Ca și în alte împrejurări, autorul reia teoriile despre adevăr fundamentate și pe baza concepțiilor filosofilor greci, în special cele întâlnite la Platon ș.a., apoi ale filosofilor moderni I. Kant și G.W.F. Hegel, iar ca o continuare românească, citează din concepțiile lui Constantin Noica despre intelect și rațiune.

Scrisă cu acuratețea omului de știință, cartea ne oferă date multiple și interesante cu privire la toate temele expuse, creând o galerie istorică și filosofică prin care se înaintază, la lectură, cu rațiunea deschisă către orizonturile științei și ale culturii, spre adevărul sacru ce a marcat la modul cel mai înalt și viața unor eroi ai culturii române.

Nicolae Cojocaru

Iosif R. Urs și Mircea Duțu (coord.), *Enciclopedia juridică română*, volumul I, A-C, București, Editura Academiei, Editura Universul Juridic, 2018, 1070 p.

Evenimentul editorial marcat de apariția primului volum din *Enciclopedia juridică română*, la ceas aniversar, în anul Centenarului Marii Uniri, a fost inițiat de Universitatea Titu Maiorescu și realizat în asociere cu Institutul de Cercetări Juridice „Academician Andrei Rădulescu” al Academiei Române, de către un grup de autori format din specialiști români reprezentativi pentru diverse ramuri ale dreptului, cu sprijinul Secției de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române, ca veritabil proiect național, reprezentativ pentru comunitatea juridică din România.

Enciclopedia juridică română reprezintă un reper și, totodată, o contribuție deosebită la dezvoltarea culturii juridice românești, precum și a educației juridice a societății, pornind de la zonele specializate prestigioase, de la studiile realizate de practicienii dreptului, de profesori, cercetători și studenți în drept, a căror carieră se dezvoltă odată cu realizarea viitorului acestui domeniu. Valoarea acestui reper bibliografic este cu atât mai pronunțată în contextul unui sistem evolutiv, dinamic, ce împletește realități, evoluții, modificări, interpretări și constante întemeietoare specifice dreptului, cum sunt noțiunile, conceptele, principiile, procedurile,

mecanismele, procesele și instituțiile de drept, pentru a răspunde unor interese juridice și socio-economice actuale și variate, naționale și europene, în contextul înțelegerii aprofundate a rolului formator al dreptului pentru cultura și civilizația universală.

Situarea sistemului de drept românesc în cadrul universal este un aport major al acestei lucrări-monument, așa cum arată Iosif R. Urs, enciclopedia realizată fiind „o lucrare fundamentală care depune mărturie pentru istoria și civilizația românească, pentru lungul și sinuosul drum pe care l-a parcurs devenirea prin milenii a poporului român, proces în care – de la Dreptul Roman până la Dreptul Român actual – Pravila, Legea, Justiția au jucat un rol major, fiind coloana vertebrală a acestei creșteri istorice. În această ordine logică, avem conștiința și convingerea că, în continuare, Științele Juridice și Justiția vor contribui la dezvoltarea și înflorirea pe toate planurile a democrației și civilizației românești în Uniunea Europeană și în lume”. (p. 16)

Un argument important pentru importanța acestei lucrări fundamentale este acela că, după cum evidențiază Mircea Duțu „cultura juridică a devenit un bun comun universal, de care cu toții trebuie să ne bucurăm și tuturor să li se permită accesul la binefacerile sale. Mai mult decât un dicționar de cultură juridică, *Enciclopedia* contribuie la cristalizarea și definitivarea orizontului juridico-cultural al omului contemporan, în chip coerent, la un nivel suficient și integrator.” (p. 17) Într-adevăr, lucrarea realizată se situează peste nivelul unui dicționar, în primul rând, deoarece răspunde marilor imperative ale spiritului enciclopedic și academic din toate timpurile: analiză-esențializare-sinteză, relevanță, competență, specializare, completitudine, obiectivitate și claritate. Termenii selectați în cuprinsul operei enciclopedice sunt definiți pentru a surprinde esențialul sub raport conceptual și informativ, dar, totodată, acești termeni conturează un context specializat specific domeniului, un întreg univers caracteristic realității juridice și raportării românești la această realitate.

Ca urmare, putem aprecia că acest prim volum, rezultat al unui demers monumental dedicat dreptului, *Enciclopedia juridică română*, adună termeni specializați ai dreptului și mecanismelor și proceselor juridice, termeni instituționali, termeni interdisciplinari, transdisciplinari, multidisciplinari sau pluridisciplinari (psiho-juridici, socio-juridici, de filosofia dreptului etc.), termeni specializați specifici logicii juridice, precum și termeni latini specifici istoriei dreptului și culturii asociate științelor juridice.

Dar spiritul juridic enciclopedic are o tradiție frumoasă în România. Putem aminti în acest sens lucrări precum *Ce este Enciclopedia Dreptului?* (C. Dissescu, 1915); *Însemnătatea enciclopediei dreptului și raporturile ei cu filosofia dreptului* (George Drăgănescu, 1919); *Enciclopedia dreptului* (Virgil C. Arion, 1922); *Teoria generală a dreptului* (sau *Enciclopedia juridică*, Mircea Djuvara, București, Edit. Librăriei Socec & Co., 1930); *Tratat de enciclopedia dreptului* (Alexandru Văllimărescu, 1932); *Lección de enciclopedia juridică* (Eugeniu Speranția, Cluj, 1936); *Enciclopedia juridică cu o introducere istorică în filosofia dreptului*, (Eugeniu Speranția, Cluj, 1936) sau *Curs de enciclopedia dreptului*

(George C. Mironescu, 1939), fiindcă spiritul enciclopedic are deopotrivă mari calități – cuprinde în mod holist diversitatea direcțiilor tematiche, thetice, logice și conceptuale, în cazul nostru, ale dreptului, și decelează între ceea ce este esențial și universal și conjunctural, păstrând ceea ce este relevant în mod necesar. Lucrarea de față continuă cu cinste această tradiție, ca un arc peste timp, adunând un ansamblu teoretic complex și impresionant privirii cititorului specializat.

Publicațiile enciclopedice dau măsura maturității unui domeniu într-o cultură vie și într-o civilizație funcțională. Prin realizarea *Enciclopediei juridice române* se reafirmă importanța și rolul dreptului ca justiție în societatea democratică românească, ceea ce reprezintă o omagiere monumentală a culturii și civilizației juridice românești, precum și o împlinire a culturii și civilizației românești în ansamblul său. Este o realizare salutară, care onorează cultura domeniului și cultura română în ansamblul său, la ceas aniversar.

Henrieta Anișoara Șerban